

Witold Kurowski, Jacek Zrałek

Wygaśnięcie zobowiązania w Konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych z 1980 roku

Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego 5, 41-56

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Witold Kurowski, Jacek Zrałek

Wygaśnięcie zobowiązania w Konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych z 1980 roku

Mimo braku w polskiej ustawie o prawie prywatnym międzynarodowym¹ wyraźnej regulacji dotyczącej wygaśnięcia zobowiązania, w doktrynie utrwalony jest pogląd, że problematyka ta należy do zakresu statutu kontraktowego². Sytuacja nie uległa zmianie po wejściu w życie w stosunku do Polski Konwencji rzymskiej z 1980 r. o prawie właściwym dla zobowiązań umownych [dalej: konwencja]³, z tym że prawo-

¹ Ustawa z dnia 12 listopada 1965 r. — Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. nr 46, poz. 290 z późn. zm.).

² Zob. m.in. M. Pazdan: *Prawo prywatne międzynarodowe*. Warszawa 2009, s. 174; W. Ludwiczak: *Międzynarodowe prawo prywatne*. Poznań 1996, s. 247; K. Bagan-Kurluta: *Prawo prywatne międzynarodowe*. Warszawa 2006, s. 225.

³ Zob. Dz.U. 2008, nr 10, poz. 57. Na temat konwencji zob. w szczególności: W. Popiołek: *Zobowiązania z umów w projekcie Konwencji Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych i pozaumownych*. W: „Problemy Prawne Handlu Zagranicznego” [dalej: PPHZ], T. 3. Katowice 1979, s. 133—153; Idem: *Konwencja EWG o prawie właściwym dla zobowiązań*. „Państwo i Prawo” 1982, z. 9, s. 105—115; Idem: *Konwencja Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych*. PPHZ 1983, T. 7, s. 121—123; Idem: *Konwencja Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych*. „Kwartalnik Prawa Prywatnego” [dalej: KPP] 1994, z. 2, s. 297—299; J. Skąpski: *Konwencja EWG z 19 czerwca 1980 r. o prawie właściwym dla zobowiązań umownych jako „model” dla regulacji międzynarodowego prawa obligacyjnego w prawach krajowych, ze szczególnym uwzględnieniem prawa polskiego*. KPP 1994, z. 2, s. 187—205; A. Całus: *Wybrane problemy wprowadzenia do systemów prawnych państw członkowskich Unii Europejskiej postanowień konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych*. PPHZ 1995, T. 18, s. 24—58; M. Pazdan: *Poszukiwanie właściwego sądu i właściwego pra-*

dawca w art. 10 ust. 1 (d) wprost wskazał, że prawo właściwe dla umowy na podstawie konwencji ma zastosowanie także do „różnych sposobów wygaśnięcia zobowiązań”. Zabieg ten (wyraźne włączenie w zakres statutu obligacyjnego problematyki wygaśnięcia zobowiązania) nie rozwiewa wszystkich pojawiających się wątpliwości. Co więcej, może się on stać źródłem kolejnych komplikacji. Niniejsze opracowanie ma na celu wskazanie niektórych z nich oraz zaproponowanie sposobów ich rozwiązania.

1. Uwagi ogólne

1.1. Zgodnie z art. 10 ust. 1 (d), konwencja obejmuje zakresem statutu kontraktowego wszystkie przyczyny wygaśnięcia zobowiązania. Mimo wprowadzenia tej reguły, w innych przepisach konwencji wymienione zostały zdarzenia, które stanowią lub mogą stanowić przyczynę wygaśnięcia zobowiązania. Dochodzi w związku z tym do nakładania się zakresów tych przepisów na regulację art. 10 ust. 1 (d) konwencji. Możliwa jest więc sytuacja, w której konkretne zdarzenie objęte jest zakresem różnych postanowień konwencji. Zanim jednak przypadki te zostaną opisane, wspomnieć warto o możliwym krzyżowaniu się dwóch zagadnień objętych art. 10 ust. 1 (d) konwencji: wygaśnięcia zobowiązania oraz utraty praw po upływie terminu⁴. Terminy prowadzące do wygaśnięcia całego zobowiązania (a nie tylko poszczególnych uprawnień składających się na daną więź obligacyjną) są zarówno terminami po-

wa po 1 maja 2004 r. „Rejent” 2004, nr 3—4, s. 9—26; M. Czepelak: *Wprowadzenie konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych z 19.06.1980 r. do polskiego porządku prawnego*. „Europejski Przegląd Sądowy” [dalej: EPS] 2007, nr 5, s. 14—22; M. Pazdan: *W oczekiwaniu na wejście w życie w Polsce konwencji rzymskiej z 1980 r.* W: „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” [dalej: PPPM]. T. 2. Red. M. Pazdan. Katowice 2007, s. 9—28; M. Wojewoda: *Zakres prawa właściwego dla zobowiązań umownych*. Warszawa 2007; Idem: *Wejście w życie w Polsce konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych*. „Radca Prawny” 2007, nr 4, s. 10—22; M. Czepelak: *Europejskie przepisy o prawie właściwym dla zobowiązań umownych a umowy międzynarodowe*. EPS 2008, nr 10, s. 10—16; M. Wojewoda: *Praktyczne problemy związane z wejściem w życie w Polsce konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych*. EPS 2008, nr 5, s. 4—10; M. Pazdan: *Prawo...*, s. 133—135, 149—152, 162—167, 178—180.

⁴ Z pewnością nie dojdzie do nachodzenia na siebie obu kwestii w przypadku klasycznych terminów przedawnienia. Przedawnienie nie prowadzi bowiem do utraty prawa.

wodującymi utratę prawa, jak i stanowiącymi przyczynę wygaśnięcia zobowiązania⁵. Regulacja art. 10 ust. 1 (d) konwencji krzyżuje się również z postanowieniami art. 10 ust. 1 (b) konwencji. Zobowiązanie wygasa także po jego wykonaniu, a mimo to ten aspekt zakresu statutu kontraktowego został odrębnie wskazany w art. 10 ust. 1 (b) konwencji⁶. Nie można zapominać, że niewykonanie zobowiązania (art. 10 ust. 1 (c) konwencji) może doprowadzić do wygaśnięcia pierwotnej więzi obligacyjnej. Roszczenia stron, jakie na tym tle powstają, również podlegają ocenie statutu kontraktowego, mimo że pierwotne zobowiązanie po wygaśnięciu nie istnieje⁷.

1.2. Zgodnie z postanowieniami art. 10 konwencji, ten sam system prawny właściwy jest do oceny samej umowy (jako źródła zobowiązania), sposobów wygaśnięcia stosunku obligacyjnego oraz sytuacji stron po wygaśnięciu⁸. Tak szerokie ujęcie zakresu statutu kontraktowego zasługuje na pozytywną ocenę. Unika się bowiem komplikacji, które pojawiłyby się, gdyby po wygaśnięciu zobowiązania dochodził do głosu inny system prawny, wskazany normą kolizyjną miarodajną dla zobowiązań pozaumownych⁹. Krytycznie należy się jednak odnieść do wyliczenia przez prawodawcę elementów wchodzących w zakres tego statutu. Jak wcześniej wskazano, zabieg taki wprowadza wiele zamieszania i nie rozwiewa wszystkich pojawiających się trudności, w szczególności gdy powstaje konieczność rozgraniczenia właściwości konkurujących statutów.

1.3. Analizując problematykę wygaśnięcia zobowiązania na tle konwencji, trzeba również pamiętać o możliwości „nachodzenia na siebie” regulacji z różnych systemów prawnych w związku z brzmieniem art. 5

⁵ M. Wojewoda: *Zakres prawa...*, s. 376.

⁶ Zwraca na to uwagę m.in. B. Dutoit, in: *European Private International Law*. Ed. B. von Hoffmann. Nijmegen 1998, s. 61. Z kolei M. Wojewoda (*Zakres prawa...*, s. 350) uważa, że każdy z tych podpunktów dotyczy nieco odmiennych zagadnień.

⁷ Zob. obszerne wywody na tym tle M. Wojewoda: *Zakres...*, s. 382 i nast. Autor prowadzi rozważania dotyczące roszczeń wynikających z nieważności umowy. Problem jest jednak analogiczny i dotyczy możliwości stosowania statutu kontraktowego do zagadnień, które nie są z umową związane, gdyż albo okazała się ona nieważna, albo też zobowiązanie wygasło.

⁸ *Ibidem*, s. 349.

⁹ Nie można tu jednak wykluczyć zbiegu roszczeń kontraktowych i roszczeń z zobowiązań pozaumownych. Co do zbiegu roszczeń w prawie prywatnym międzynarodowym zob.: M. Pazdan: *Z pogranicza statutu kontraktowego i deliktowego*. „*Studia Iuridica Silesiana*” 1984, T. 9, s. 39 i nast.; Idem: *Zbieg odpowiedzialności cywilnej ex contractu i ex delicto w prawie prywatnym międzynarodowym*. W: *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*. Red. J. Błaszyński, J. Rajski. Warszawa 1985, s. 281 i nast.; T. Pajor: *Problem zbiegu odpowiedzialności deliktowej i kontraktowej w prawie prywatnym międzynarodowym*. W: „*Acta Universitatis Lodzianensis*”. *Folia Iuridica*. 44. Łódź 1990, s. 103 i nast.

ust. 2 i art. 6 ust. 1 konwencji. Warto podkreślić, że systemy prawa dochodzące do głosu na podstawie wspomnianych przepisów mają zastosowanie jedynie w tym fragmencie, który dotyczy odpowiednio sfery konsumenckiej lub pracowniczej. Trzeba zatem badać, czy w danym przypadku nie istnieją szczególne reguły dotyczące wygaśnięcia umowy konsumenckiej lub umowy o pracę w systemach prawnych wskazanych przez wymienione normy konwencyjne. W tym zakresie może bowiem dojść do wyłączenia odpowiadających im reguł wynikających z prawa właściwego ustalonego na podstawie przepisów ogólnych, jeżeli ich zastosowanie pozbawiłoby konsumenta lub pracownika ochrony przyznanej przez przepisy bezwzględnie wiążące systemów prawnych, o których mowa w art. 5 ust. 2 i art. 6 ust. 2 konwencji. Należy przy tym zaznaczyć, że korekcyjna funkcja reguł szczególnych może przejawiać się zarówno działaniem pozytywnym (w miarodajnym systemie prawa pojawią się dodatkowe okoliczności umożliwiające wygaśnięcie zobowiązania, których nie przewiduje statut kontraktowy), jak i negatywnym (miarodajny system prawa wprowadza reguły uniemożliwiające wygaśnięcie stosunku umownego, nieznanego statutowi kontraktowemu). O ile z pierwszą sytuacją najczęściej mamy do czynienia przy umowach konsumenckich, o tyle negatywna korekta następuje zwłaszcza w ramach stosunków pracy.

1.4. Zgodnie z art. 4 ust. 1 zd. 2 konwencji, gdy „część umowy”, którą można oddzielić od reszty, wykazuje ściślejszy związek z innym państwem, do tej „części” można stosować prawo tego państwa, z wyłączeniem miarodajnego statutu dla danego stosunku zobowiązaniowego. Dyskusyjne jest, kiedy konkretny fragment umowy stanowi na tyle samodzielną część zobowiązania, że możliwe jest zastosowanie do niego art. 4 ust. 1 zd. 2 konwencji. Najczęściej wymienia się stosunki kompleksowe, na które składa się kilka umów. Słusznie jednak wskazuje się przy tym, że takie przypadki nie stanowią przykładu *dépeçage* w ścisłym tego słowa znaczeniu¹⁰. Niemniej jednak, ze względu na związaną z rozszczępieniem statutu niepewność prawa, postuluje się, aby sięganie do tego instrumentu maksymalnie ograniczyć¹¹. Wygaśnięcie zobowiązania nie stanowi w tym sensie „samodzielnej części umowy”, w związku z czym

¹⁰ O. Lando: *The EEC Convention on the law applicable to contractual obligations*. „Common Market Law Review” 1987, s. 168.

¹¹ Ibidem, s. 169; C. Morse: *The EEC Convention on the law applicable to contractual obligations*. „Yearbook of European Law” 1982, vol. 2, s. 126; P. Stone: *EU Private International Law: Harmonization of Laws*. Cheltenham 2006, s. 289 i 290; P.R. Williams: *The EEC Convention of the Law Applicable to Contractual Obligations*. „International and Comparative Law Quarterly” 1986, vol. 35, s. 17, 18. Zob. także wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 października 2009 r. w sprawie C-133/08. *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) c/a Balkenende Oosthuizen BV, MIC Operations BV*.

nie wydaje się możliwe, aby na podstawie wskazanego przepisu konwencji poddane zostało ono ocenie innego systemu prawnego niż statut kontraktowy. Warto zwrócić uwagę, że występuje znacząca różnica między brzmieniem art. 3 ust. 1 a art. 4 ust. 1 zd. 2 konwencji. O ile pierwszy z tych przepisów (dotyczący wyboru prawa przez strony) nie narzuca ograniczeń w zakresie poddawania różnych elementów umowy ocenie różnych systemów prawnych, o tyle drugi takie ograniczenia wprowadza¹².

Przy dokonywaniu kolizyjnoprawnej oceny wygaśnięcia zobowiązania nie można natomiast wykluczyć dojścia do głosu przepisów wymuszających swoje zastosowanie (art. 7 ust. 1 i 2) oraz klauzuli porządku publicznego (art. 16 konwencji).

Poniżej omówiono te przyczyny wygaśnięcia zobowiązania, które są źródłem największych wątpliwości na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej.

2. Niektóre sposoby wygaśnięcia zobowiązania w świetle art. 10 ust. 1 (d) konwencji

2.1. Sformułowanie „różne sposoby wygaśnięcia zobowiązań” jest bardzo szerokie. Z tego względu przy jego wykładni pojawiają się znaczne rozbieżności interpretacyjne. Najwięcej komplikacji rodzi sytuacja, w której wygaśnięcie zobowiązania jest skutkiem dokonania innej czynności prawnej. Nie jest wówczas jasne, czy dla czynności tej należy odrębnie poszukiwać prawa właściwego, czy też podlega ona — jako sposób wygaśnięcia pierwotnej więzi obligacyjnej — statutowi kontraktowemu rządzącemu zobowiązaniem, do wygaśnięcia którego ma ona doprowadzić. Stanowiska doktryny są w tej kwestii podzielone¹³. Pojawiają się zarówno twierdzenia, że takie czynności podlegają własnemu prawu, jak i przedstawiające stanowisko przeciwne, w myśl którego pierwot-

¹² W literaturze pojawia się jednak w tej kwestii znaczna rozbieżność stanowisk. Więcej na ten temat zob. J. Zrałek: *Dawność utracza w konwencji rzymskiej*. EPS 2009, nr 8, s. 37 i nast. oraz przytoczone tam poglądy. Zob. także M. Pazdan: Recenzja monografii M. Wojewoda, *Zakres prawa właściwego dla zobowiązań umownych*, Warszawa Wolters Kluwer, 2007, 475 s. PPPM 2009, T. 4, s. 191.

¹³ Co do prezentowanych poglądów zob. M. Wojewoda: *Zakres prawa...*, s. 354 i nast. oraz przytoczona tam literatura.

ny statut kontraktowy jest miarodajny także do oceny tych czynności. Można spotkać również pogląd kompromisowy, zgodnie z którym dla czynności prawnych prowadzących do wygaśnięcia zobowiązania trzeba odrębnie poszukiwać prawa właściwego, jednak domniemywać należy, że prawem tym jest statut kontraktowy stosunku pierwotnego. Wydaje się, że zajęcie w tym przypadku jednego, „usztynionego” stanowiska nie jest możliwe ze względu na mnogość mogących się pojawić stanów faktycznych. Warto natomiast pokusić się o próbę sformułowania ogólnych wskazówek dotyczących konkretnych sposobów wygaśnięcia zobowiązania na skutek dokonania czynności prawnej.

W pierwszym rzędzie należy przyjrzeć się sytuacji, w której do wygaśnięcia stosunku obligacyjnego dochodzi w wyniku spełnienia przez dłużnika świadczenia. Często bowiem wykonanie zobowiązania, zgodnie z jego treścią, polega na zawarciu umowy rozporządzającej prawami (tak rzeczowymi, jak i obligacyjnymi). Głównym obowiązkiem stron, zwalnającym z zobowiązania, jest wtedy dokonanie kolejnej czynności prawnej. Powstaje zatem pytanie, czy te odrębne czynności podlegają własnemu statutowi, czy też, zgodnie z art. 10 ust. 1 (d) konwencji, prawem dla nich właściwym jest statut obligacyjny czynności zobowiązującej do rozporządzenia.

Przyjmując ten drugi punkt widzenia, dla umowy przenoszącej własność rzeczy, zawieranej w wykonaniu umowy zobowiązującej do przeniesienia własności (np. umowy sprzedaży), prawem właściwym byłby statut obligacyjny, a nie statut rzeczowy. Tym samym pojawiłoby się ograniczenie zakresu zastosowania tego ostatniego tylko z tego powodu, że do zawarcia umowy przenoszącej własność doszło w wykonaniu umowy zobowiązującej. Skutku takiego nie można zaakceptować. Mimo że umowa przeniesienia własności prowadzi do wygaśnięcia stosunku obligacyjnego, podlega ona jednak własnemu prawu, wskazanemu za pomocą pozakonwencyjnych norm kolizyjnych, właściwych dla prawa rzeczowego¹⁴. Należy bowiem pamiętać, że w zakres statutu rzeczowego, wyłączono z regulacji konwencji, wchodzi między innymi ocena przeniesienia i wygaśnięcia praw rzeczowych¹⁵. Do podobnego wniosku należy dojść, poszukując prawa właściwego dla przelewu wierzytelności. Jeżeli strony zawierają umowę zobowiązującą do przeniesienia wierzytelności, to cesja, stanowiąca czynność rozporządzającą, zawieraną w wykonaniu zobowiązania, będzie podlegała statutowi przelewu, który nie jest wyzna-

¹⁴ Prawdopodobna jest sytuacja, w której norma kolizyjna dla czynności prawnej zobowiązującej i norma kolizyjna dla czynności prawnej rozporządzającej wskażą ten sam system prawny; nie ma jednak takiej pewności. Zob. *ibidem*, s. 356.

¹⁵ M. Pazdan: *Prawo...*, s. 218; W. Ludwiczak: *Międzynarodowe...*, s. 232; K. Bagan-Kurluta: *Prawo...*, s. 215.

czany na podstawie art. 10 ust. 1 (d) konwencji i nie musi pokrywać się ze statutem obligacyjnym.

Podsumowując, czynność rozporządzająca zawierana w wykonaniu umowy zobowiązującej do rozporządzenia nie podlega prawu właściwemu dla tego zobowiązania, natomiast miarodajnego statutu należy szukać na podstawie norm kolizyjnych dotyczących prawa będącego przedmiotem czynności rozporządzającej. Trzeba jednak podkreślić, że odpowiedź na pytanie, czy w związku z dokonaniem czynności rozporządzającej doszło do wygaśnięcia zobowiązania, należy do statutu obligacyjnego¹⁶.

2.2. Sytuacja jest bardziej złożona w przypadku nowacji. Na wstępie należy zaznaczyć, że przez odnowienie rozumieć należy dokonanie czynności prawnej, prowadzącej do zaciągnięcia przez dłużnika za zgodą wierzyciela nowego, odrębnego od pierwotnego, zobowiązania, której skutkiem jest wygaśnięcie pierwotnego stosunku obligacyjnego. Nie należy utożsamiać nowacji z modyfikacją, nawet daleko idącą, istniejącego zobowiązania, gdyż w przypadku zmiany treści stosunku, zobowiązanie pierwotne nie wygasa. W praktyce ustalenie, czy doszło do powstania nowego zobowiązania i wygaśnięcia wcześniejszego, czy też wyłącznie do modyfikacji istniejącej więzi obligacyjnej może okazać się niezwykle trudne. Trzeba także odróżnić odnowienie od nawiązania między tymi samymi stronami kolejnego, istniejącego obok pierwotnego, stosunku zobowiązaniowego. W tej sytuacji pierwsze zobowiązanie również nie przestaje istnieć.

W przypadku nowacji zachodzi związek między zobowiązaniem, które wygasa, a stosunkiem prawnym, który do takiego wygaśnięcia doprowadził (przesłanką, przyczyną powstania nowego zobowiązania jest zniesienie dotychczasowej więzi obligacyjnej między danymi podmiotami). Naturalne mogłoby się więc wydawać poddanie nowego zobowiązania prawu, któremu podlegał pierwotny stosunek prawny, zgodnie z postanowieniem art. 10 ust. 1 (d) konwencji. Nie można jednak zapominać, że strony celowo doprowadziły do wygaśnięcia pierwszego zobowiązania, kreując w to miejsce nowy stosunek obligacyjny. Jego treść nie musi mieć nic wspólnego z treścią pierwotnej umowy, w związku z czym nowe zobowiązanie może wykazywać silne związki z innym systemem prawnym niż system właściwy dla umarżanej wierzytelności¹⁷. Oba stosunki prawne łączy wyłącznie to, że drugi prowadzi do wygaśnięcia pierwszego. Trudno zatem jedynie ze względu na szczególną przyczynę powstania zobowiązania stosować do niego prawo, któremu podlegał pierwotny stosunek prawny.

¹⁶ Podobnie M. Wojewoda: *Zakres prawa...*, s. 356.

¹⁷ Zwraca na to uwagę M. Wojewoda; *ibidem*, s. 357.

Doniosłe argumenty przemawiają zarówno za jednym, jak i za drugim stanowiskiem. Jedynie pozornym rozwiązaniem problemu jest wskazanie na możliwość dokonania przez strony wyboru prawa dla nowego stosunku zobowiązaniowego¹⁸. Jeżeli zaakceptuje się stanowisko, zgodnie z którym prawem właściwym dla tego zobowiązania jest statut obligacyjny pierwotnego stosunku, to taki wybór ma charakter następczego wyboru prawa ze wszelkimi płynącymi z tego konsekwencjami¹⁹. Wprawdzie uda się w ten sposób usunąć mankamenty zastosowania wprost przepisu art. 10 ust. 1 (d) konwencji w zakresie prawa właściwego dla nowego stosunku zobowiązaniowego, jednak negatywne następstwa takiego działania mogą być dotkliwe.

Warto zatem, ważąc przedstawione stanowiska i zastrzegając, że jest to jedynie wskazówka, którą należy się kierować, gdy donioślejsze argumenty nie przemawiają przeciwko jej przyjęciu, rozważyć zastosowanie do nowego stosunku zobowiązaniowego prawa wskazanego na podstawie właściwych dla niego norm kolizyjnych. Umowa, jak i stosunek prawny powstały w miejsce i w celu wygaśnięcia wcześniej występującego zobowiązania, mogłaby zatem podlegać innemu statutowi obligacyjnemu. Skutek ten zostałby osiągnięty nie tylko przez wybór prawa, ale także przez zastosowanie łączników obiektywnych. Relacje między oboma zobowiązaniami nie muszą być silne, w związku z czym zastosowanie łączników obiektywnych prowadzić może do wskazania dla oceny nowego stosunku innego systemu prawnego niż system, któremu podlega zobowiązanie umarżane. Sam fakt powstania nowego zobowiązania w miejsce poprzedniego nie jest wystarczający do uzasadnienia powiązania prawa właściwego dla wygasłego zobowiązania z nowym stosunkiem.

Należy podkreślić, że prezentowany pogląd nie stoi w sprzeczności z postanowieniem art. 10 ust. 1 (d) konwencji, zgodnie z którym prawo właściwe dla umowy na podstawie konwencji ma zastosowanie między innymi do „różnych sposobów wygaśnięcia zobowiązań”. W zakres sta-

¹⁸ Takie rozwiązanie proponuje M. Wojewoda; *ibidem*, s. 358.

¹⁹ Na temat następczego wyboru prawa zob. m.in. J. Skąpski: *Autonomia woli w prawie międzynarodowym prywatnym w zakresie zobowiązań z umów*. Kraków 1964, s. 174—183; Idem: *Les obligations en droit international privé dans le cadre du commerce extérieur des pays socialistes*. „Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de la Haye” 1972, T. 2, s. 538—541; M. Tomaszewski: *La désignation, postérieure à la conclusion du contrat, de la loi qui le régit*. „Revue critique de droit international privé” [dalej: RCDIP] 1972, N° 4, s. 567—601; P. Lagarde: *Le nouveau droit international privé des contrats après l'entrée en vigueur de la Convention de Rome du 19 juin 1980*. RCDIP 1991, N° 2, s. 304, 305; B. Fuchs: *Następczy wybór prawa*. W: „Valeat aequitas”. *Księga pamiątkowa ofiarowana Księdzu Profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu*. Red. M. Pazdan. Katowice 2000, s. 107—121; M. Pazdan: *Prawo...*, s. 145, 146.

tutu obligacyjnego pierwotnego stosunku zobowiązaniowego wchodzi bowiem ocena istnienia przesłanek, po ziszczeniu których następuje wygaśnięcie zobowiązania, a także skutek nowacji w postaci samego wygaśnięcia stosunku prawnego²⁰. W prawie właściwym dla pierwszego stosunku znajdziemy zatem odpowiedź na pytanie, jakie postanowienia powinna zawierać umowa zawierana przez strony pierwotnego zobowiązania, jeśli ma prowadzić do odnowienia. Jeżeli strony dokonały wyboru prawa dla umowy nowacyjnej, wybór ten nie obejmuje oceny przesłanek i skutków nowacji, chyba że wola stron było także doprowadzenie do częściowej zmiany (częściowego następczego wyboru) prawa dla stosunku pierwotnego.

Sytuacja opisana wcześniej różni się od dopuszczonego przez konwencję i akceptowanego przez doktrynę²¹ *dépeçage*²². Trzeba bowiem pamiętać, że o rozczłonkowaniu statutu można mówić w przypadku jednego stosunku prawnego. We wskazanej sytuacji chodzi natomiast o dwa, kolejno po sobie następujące, zobowiązania. Mimo że byłoby drugiego stosunku obligacyjnego z założenia uzależniony jest od wygaśnięcia pierwszego, oba zobowiązania podlegają właściwości prawa określanego oddzielnie dla każdego z nich.

2.3. W niektórych przypadkach wygaśnięcie zobowiązania jest skutkiem zastosowania instrumentów prawnych o silnym zabarwieniu procesowym. Jako przykład wskazać można złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego. Dochodzi wówczas do styku przepisów prawa materialnego oraz przepisów proceduralnych. W takich wypadkach organ orzekający jest obowiązany do stosowania własnych przepisów procesowych (właściwa jest bowiem *legis fori processualis*), jednakże skutki zastosowania wynikających z nich instytucji (w tym ewentualne wygaśnięcie zobowiązania) objęte są zakresem statutu kontraktowego. Odpowiedzi na pytanie, czy w wyniku zastosowania danej instytucji procesowej (np. na skutek złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego) dojdzie — a jeśli tak, to po spełnieniu jakich przesłanek — do wygaśnięcia stosunku prawnego, należy szukać, zgodnie z postanowieniem art. 10 ust. 1 (d) konwencji, w prawie właściwym dla danego zobowiązania.

²⁰ Por. M. Pazdan: *Prawo...*, s. 179.

²¹ Zob. m.in.: P. Lagarde: *Le «dépeçage» dans le droit international privé des contrats*. „Rivista di diritto internazionale privato e processuale” 1975, n 4, s. 649—677; M. Pazdan: *Rozszczępienie statutu kontraktowego oraz inne odstępstwa od zasady jednolitości statutu kontraktowego*. „Studia Iuridica Silesiana” 1991, T. 16, s. 59—75; Idem: *O niektórych osobliwościach poszukiwania prawa właściwego*. W: „Valeat aequitas”..., s. 344—348.

²² M. Wojewoda: *Zakres prawa...*, s. 357, 358.

Nie można wykluczyć powstania na tym tle wielu komplikacji związanych z oceną ekwiwalentności konkretnych instytucji prawnych²³. Przepisy statutu kontraktowego wskazują bowiem jako przyczyny wygaśnięcia zobowiązania konkretne zdarzenia prawne osadzone w danym systemie (w tym również w przepisach procesowych tego systemu). Zdarzenia te nie muszą jednocześnie pokrywać się z instrumentami znanymi prawu procesowemu organu orzekającego. Trzeba więc podejmować badania, których przedmiotem jest ustalenie, czy zastosowanie konstrukcji procesowej znanej konkretnemu systemowi prawnemu skutkuje wygaśnięciem zobowiązania na podstawie merytorycznych przepisów innego systemu prawa. Podobnie należy postąpić, gdy prawo procesowe *forum* nie przewiduje mechanizmów istniejących w przepisach procesowych statutu kontraktowego, których wykorzystanie prowadzi do wygaśnięcia zobowiązania²⁴.

2.4. Jednym ze sposobów wygaśnięcia zobowiązania, który zasługuje na szczególną uwagę na płaszczyźnie kolizyjnej, jest potrącenie. W tym wypadku dochodzi bowiem do wygaśnięcia dwóch stosunków zobowiązaniowych, nie zawsze podlegających temu samemu systemowi prawnemu. Co więcej, umarżane przez kompensację mogą być nie tylko zobowiązania umowne, ale także wynikające z innych niż umowy źródeł. Nie jest więc zaskakujące, że w przypadku potrącenia pojawiły się wątpliwości dotyczące możliwości oraz ewentualnych skutków zastosowania reguły kolizyjnej wynikającej z art. 10 ust. 1 (d) konwencji²⁵.

Choć nie ulega wątpliwości, że potrącenie jest jedną z przyczyn wygaśnięcia zobowiązania, nie wszyscy autorzy dopuszczają nieograniczone stosowanie do niego reguły z art. 10 ust. 1 (d) konwencji. Niektórzy przedstawiciele doktryny uważają, że przepis ten obejmuje potrącenie swym zakresem jedynie wówczas, gdy obie kompensowane wierzytelności podlegają temu samemu statutowi (i wówczas prawo to jest właściwe do oceny potrącenia)²⁶. Inni skłonni są zastosować wy-

²³ M. Pazdan: *Prawo...*, s. 81–83.

²⁴ M. Wojewoda (*Zakres prawa...*, s. 368) proponuje skorzystanie w takich przypadkach z mechanizmu dostosowania.

²⁵ Szerzej na ten temat zob. W. Kurowski: *Potrącenie w polskim prawie prywatnym międzynarodowym — uwagi „de lege ferenda”*. W: *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*. Red. L. Ogiegło, W. Popiołek, M. Szpunar. Kraków 2005, s. 164, 165.

²⁶ P. Lagarde: *Le nouveau...*, s. 334; Idem: *Convention de Rome (Obligations contractuelles)*. In: Dalloz. *Encyclopédie juridique. Répertoire de droit communautaire*. T. 1. Paris 1992, s. 14; B. Dutoit: *Le nouveau droit international privé suisse des contrats à l'aune de la Convention (CEE) de Rome du 19 juin 1980 sur la loi applicable aux obligations contractuelles*. In: *Etudes de droit international en l'honneur de Pierre Lalive*. Red. C. Dominicé, R. Patry, C. Reymond. Bâle—Francfort-sur-le-Main 1993, s. 43;

mienioną regułę kolizyjną także w przypadku, gdy wchodzące w grę wierzytelności wynikają ze stosunków zobowiązaniowych poddanych odmiennym systemom prawnym²⁷. Przyjęcie tego ostatniego poglądu otwiera drogę do pojawienia się sytuacji wzbudzających największe wątpliwości — gdy potrącenie ma nastąpić między wierzytelnościami, z których jedna pochodzi ze stosunku prawnego niepodlegającego konwencji²⁸. Skoro bowiem, zgodnie z jej art. 10 ust. 1 (d), do „różnych sposobów wygaśnięcia zobowiązań” ma zastosowanie „prawo właściwe dla umowy na podstawie artykułu 3—6 i artykułu 12” konwencji, to w takim przypadku nie jest możliwe ustalenie statutu potrącenia, gdyż prawo jednego z potrącanych zobowiązań nie zostało wyznaczone na podstawie tego aktu. Nie musi to, oczywiście, prowadzić do wyłączenia zastosowania prawa, któremu na podstawie konwencji podlega dana umowa, jeżeli miarodajna reguła kolizyjna wskaże jako właściwy dla oceny potrącenia statut obligacyjny stosunku zobowiązaniowego objętego zakresem konwencji.

Podsumowując, należy opowiedzieć się za stanowiskiem, zgodnie z którym konwencja znajdzie zastosowanie do wskazania statutu potrącenia jedynie w przypadku, gdy obie mające być przedmiotem kompensacji wierzytelności pochodzą ze stosunków prawnych podlegających konwencji (tj. ich źródłem jest umowa, wchodząca w jej zakres zastosowania zgodnie z art. 1). Nie oznacza to, że statut potrącenia wierzytelności wynikających ze stosunków prawnych, dla których prawo właściwe zostało wskazane za pomocą pozakonwencyjnych reguł kolizyjnych, nie jest ustalany za pośrednictwem tożsamego łącznika. Należy jedynie pamiętać, że podstawą prawną dla tego zabiegu nie jest konwencja.

Ustalenie zakresu zastosowania konwencji dla potrącenia nie rozwiewa wszystkich pojawiających się wątpliwości. Należy bowiem pamiętać, że do potrącenia może dochodzić bądź na podstawie oświadczenia woli jednego z wierzycieli, bądź też umowy zawieranej przez obu wierzycieli. Co więcej, jak już wskazano, dokonanie kompensacji może prowadzić do wygaśnięcia dwóch zobowiązań, z których każde poddane zostało odmiennemu prawu. Konwencja nie daje odpowiedzi na pytanie, który

J. Kropholler: *Internationales Privatrecht*. Tübingen 2004, s. 489 (na tle art. 32 ust. 1 pkt 4 EGBGB).

²⁷ Por. m.in. W. Popiołek: *Zobowiązania...*, s. 147; J. Foyer: *Entrée en vigueur de la Convention de Rome du 19 juin 1980 sur la loi applicable aux obligations contractuelles*. „Journal de droit international” 1991, N° 3, s. 623; M.-N. Jobard-Bachelier: *Créances (Opérations sur)*. In: *Dalloz. Encyclopédie juridique*. 2^e édition. *Répertoire de droit international*. T. 1. Paris 1998, s. 11.

²⁸ Poza zakresem rozważań pozostaje sytuacja, w której obie potrącane wierzytelności nie podlegają regułom konwencji, nie pojawia się bowiem wówczas pytanie o właściwość konwencji.

z konkurujących systemów prawnych należy w takim przypadku zastosować.

Analiza wypowiedzi doktryny na temat prawa właściwego dla potrącenia, dokonywanego jednostronnym oświadczeniem woli wierzyciela, prowadzi do wniosku, że doszło do ukształtowania dwóch wiodących poglądów w tym zakresie (należy przy tym zastrzec, że nie zawsze były one formułowane zgodnie z postanowieniami konwencji)²⁹. Pierwszy zakłada, że potrącenie powinno podlegać prawu właściwemu dla wierzytelności, z którą dokonywana jest kompensata³⁰, a więc wierzytelności przysługującej podmiotowi pasywnemu, niewykazującemu inicjatywy w doprowadzeniu do wygaśnięcia zobowiązań³¹. Zgodnie z drugim poglądem, potrącenie podlega kumulatywnej właściwości obu wchodzących w grę statutów, zatem zachodzi konieczność oceny problematyki potrącenia na podstawie obu systemów prawnych, którym dane wierzytelności podlegają³².

²⁹ Co do innych propozycji zob. W. Kurowski: *Potrącenie...*, s. 162, przyp. 13, s. 165—170.

³⁰ Zob. m.in. H. Lewald: *Obligations en droit international privé allemand*. In: *Répertoire de droit international*. Vol. 10. Red. A. de Lapradelle, J.-P. Niboyet. Paris 1931, s. 89; Z. Fenichel: *Polskie prawo prywatne i procesowe. Studja*. Kraków 1936, s. 597; A.F. Schnitzer: *Les contrats internationaux en droit international privé suisse*. „Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de la Haye” 1968, T. 1, s. 621; U. Drobnig: *Bilateral Studies in Private International Law*. No. 4. *American — German Private International Law*. New York 1972, s. 246; O. Lando: *International Encyclopedia of Comparative Law*. Vol. 3 *Private International Law*; Chapter 24 *Contracts*. Tübingen—Mouton—The Hague—Paris 1972, s. 120; R.I.V.F. Bertrams: *Set-off in Private International Law*. In: *Comparability and Evaluation. Essays on Comparative Law, Private International Law and International Commercial Arbitration in Honour of Dimitra Kokkini-Iatridou*. Eds. K. Boele-Woelki, F.W. Grosheide, E.H. Hondius, G.J.W. Steenhoff. Dordrecht—Boston—London 1994, s. 159—162, 165; G. Hohloch, in: *Erman Bürgerliches Gesetzbuch*. Hrsg. H.P. Westermann. Münster—Köln 2000, s. 5402; J. Górecki, W. Klyta, w: *Konwencja wiedeńska o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów. Komentarz*. Red. M. Pazdan. Kraków 2001, s. 729; J. Kropholler: *Internationales Privatrecht*. Tübingen 2004, s. 489; D. Looschelders: *Internationales Privatrecht — Art. 3—46 EGBGB*. Berlin 2004, s. 533.

³¹ Podobne rozwiązanie przyjął prawodawca szwajcarski w art. 148 ust. 2 p.p.m. szwajc. Por. F. Vischer, P. Volken: *Loi fédérale sur le droit international privé (Loi de droit international privé)*. *Projet de loi de la commission d'experts et Rapport explicatif*. Zürich 1978, s. 343; B. Dutoit: *Droit international privé suisse. Commentaire de la loi fédérale du 18 décembre 1987*. Bâle—Genève—Munich 2001, s. 476, 477.

³² Por. A. Blas: *Compensation*. In: *Répertoire de droit international*. T. 4. Red. A. de Lapradelle, J.-P. Niboyet. Paris 1929, s. 208; J.-D. Bredin: *Compensation*. In: *Daloz. Encyclopédie juridique. Répertoire de droit international*. Red. Ph. Francescakis. Paris 1968, s. 424; Y. Loussouarn, J.-D. Bredin: *Droit du commerce international*. Paris 1969, s. 621; P. Lagarde: *Le nouveau...*, s. 334; Idem: *Convention...*, s. 14; A. Kassis: *Le nouveau droit européen des contrats internationaux*. Paris 1993, s. 420; M.-N.

Ocena argumentów przemawiających za każdym ze wskazanych rozwiązań każe przyznać rację zwolennikom drugiego stanowiska. Brak jest bowiem na tle konwencji podstawy prawnej do pominięcia przy ocenie potrącenia statutu obligacyjnego stosunku prawnego, z którego pochodzi wierzytelność podmiotu dokonującego potrącenie (wierzyciela składającego oświadczenie o potrąceniu)³³. Skoro zgodnie z art. 10 ust. 1 (d) konwencji, prawo, któremu podlega dana umowa, jest właściwe w zakresie wygaśnięcia zobowiązania z niej wynikającego, to przy umorzeniu dwóch zobowiązań podlegających różnym systemom prawnym nie można przyznać wyłączności co do oceny przesłanek i skutków takiego umorzenia tylko jednemu z tych systemów. Nie przekonują przy tym argumenty zwolenników pierwszej z przedstawionych koncepcji, że zastosowanie prawa właściwego dla wierzytelności, z którą dokonywane jest potrącenie, tj. wierzytelności wierzyciela pasywnego, nie zagraża jego interesom (dokonywane jest bowiem na zasadach określonych w prawie, któremu podlega „jego” wierzytelność). Trudno bowiem zakładać, że przez sam fakt poddania kompensaty prawu właściwemu dla wierzytelności, z którą dokonywane jest potrącenie, wierzyciel pasywny jest wystarczająco chroniony (mówiąc o ochronie danego podmiotu nie chodzi przecież o przyznanie priorytetu abstrakcyjnemu systemowi prawnemu, któremu podlega stosunek zobowiązaniowy takiego wierzyciela, tylko o zastosowanie reguł wprowadzających mechanizm ochronny dla tego podmiotu). Tymczasem przepisy ograniczające dopuszczalność umorzenia wierzytelności, z którą dokonywane jest potrącenie, mogą także wynikać z prawa właściwego dla wierzytelności wierzyciela aktywnego³⁴. Nie ma jednocześnie podstawy prawnej, która wykluczałaby ochronę podmiotu pasywnego w takim przypadku.

Mniejsze wątpliwości wzbudza kolizyjnoprawna ocena potrącenia umownego na tle konwencji. Skoro do jego dokonania konieczna jest zgodna wola stron, a kompensata prowadzi do umorzenia dwóch wierzytelności, powinna ona podlegać obu systemom prawnym stosowanym kumulatywnie (trudno bowiem przyznać priorytet którejkolwiek z wierzytelności)³⁵. Rodzi się jednak pytanie, czy dla takiej umowy dopuszczalny jest wybór prawa. Jeżeli spojrzymy na nią w oderwaniu od stosunków zobowiązaniowych kreujących podlegające umorzeniu wierzytelności,

Jobard-Bachellier: *Obligations...*, s. 7, 8; M. Santa-Croce: *Contrats internationaux*. In: *Juris-Classeur de droit international*. T. 8. Paris 1998, fasc. 552—580, s. 13, 14; P. Mayer, V. Heuzé: *Droit international privé*. Paris 2007, s. 559; M. Wojewoda: *Zakres prawa...*, s. 360; M. Pazdan: *Prawo...*, s. 179.

³³ Por. M. Wojewoda: *Zakres prawa...*, s. 360.

³⁴ Por. szersze wywody na ten temat W. Kurowskiego (*Potrącenie...*, s. 166, 167).

³⁵ Tak też M. Wojewoda: *Zakres prawa...*, s. 360.

to trudno uznać, że stanowi ona „zobowiązanie umowne” w rozumieniu art. 1 ust. 1 konwencji, dla którego akt ten dopuszcza wybór prawa. Umowa potrącenia nie jest bowiem umową zobowiązującą³⁶. Należy jednak uznać, że potrącenie umowne stanowi sposób wygaśnięcia stosunków zobowiązaniowych podlegających konwencji i dla czynności prawnych podejmowanych w zakresie statutu obligacyjnego (art. 10 ust. 1 (d) konwencji) możliwy jest wybór prawa (prowadzący w konsekwencji do częściowej zmiany tego statutu)³⁷. Przyjmując, że w przypadku potrącenia chodzi o dwa odmienne systemy prawne, do takiej zmiany może dojść zarówno w przypadku obu statutów (gdy potrącenie zostanie poddane prawu państwa trzeciego), jak i jednego z nich (gdy dla kompensaty strony wybiorą prawo któregoś ze stosunków zobowiązaniowych, z których pochodzą wierzytelności potrącane).

Prawu właściwemu dla potrącenia na podstawie konwencji podlegają zarówno przesłanki, jak i sposób dokonania oraz skutki potrącenia³⁸. Kumulatywne stosowanie systemów prawnych obu wierzytelności może prowadzić, w razie braku harmonii między nimi, do konieczności dokonania zabiegu dostosowania. Do dostosowania³⁹ trzeba będzie się odwołać także w przypadku wystąpienia sprzeczności między prawem właściwym dla potrącenia wskazanym za pośrednictwem pozakonwencyjnych norm kolizyjnych (gdy jedna z wierzytelności pochodzi ze stosunku zobowiązaniowego wyłączonego z zakresu konwencji) a statutem obligacyjnym stosunku podlegającego konwencji, z którego wierzytelność jest kompensowana, co do skutku potrącenia jako „sposobu wygaśnięcia zobowiązań” w rozumieniu art. 10 ust. 1 (d) konwencji.

Kilku uwag wymaga rozstrzygnięcie zagadnienia, który system prawny decyduje o możliwości potrącenia przedawnionej wierzytelności. Należy przyjąć, że kwestia ta podlega ocenie prawa właściwego dla potrącenia⁴⁰. Wątek ten nie ma jednak większego znaczenia praktycznego, gdyż potrącenie — jako przyczyna wygaśnięcia zobowiązania — podlega temu samemu prawu, co przedawnienie. Zgodnie z prezentowanym wcześniej stanowiskiem, do dokonania potrącenia niezbędne jest wypełnienie przesłanek wynikających z obu systemów prawnych właściwych dla kompensowanych wierzytelności⁴¹. W związku z tym

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem, s. 361.

³⁸ J. Górecki, W. Klyta, w: *Konwencja...*, s. 730, 731; M. Wojewoda: *Zakres prawa...*, s. 361; M. Pazdan: *Prawo...*, s. 179; por. także W. Kurowski: *Potrącenie...*, s. 170—172.

³⁹ M. Pazdan: *Prawo...*, s. 81—83.

⁴⁰ J. Zrałek: *Przedawnienie...*, s. 160.

⁴¹ Zob. M. Wojewoda: *Zakres prawa...*, s. 360 i przytoczona tam literatura.

możliwość potrącenia przedawnionej wierzytelności pojawia się tylko wtedy, gdy jest to zgodne z prawem właściwym dla każdej z wchodzących w grę wierzytelności.

2.5. Do wygaśnięcia zobowiązania może także dojść bez zaspokojenia interesu wierzyciela. Skutek taki może się pojawić *ex lege* (np. gdy świadczenie dłużnika stało się niemożliwe do spełnienia z przyczyn, za które nie ponosi on odpowiedzialności) lub w wyniku orzeczenia sądowego (np. orzeczenie rozwiązujące umowę na podstawie klauzuli *rebus sic stantibus*). Warto przy okazji wskazać, że przy ocenie ewentualnej zmiany stosunków czy niemożliwości świadczenia może zachodzić konieczność wzięcia pod uwagę regulacji prawa państwa miejsca wykonania zobowiązania, dotyczącej sposobu wykonania zobowiązania (art. 10 ust. 2 konwencji). Zmiany legislacyjne w ramach tego systemu, modyfikujące reguły rządzące wykonaniem zobowiązania, mogą bowiem rzutować na ocenę sytuacji dłużnika. Jednocześnie podkreślić trzeba, że przesłanki wydania przez sąd orzeczenia rozwiązującego umowę, jak i wygaśnięcia zobowiązania *ex lege* uregulowane są w statucie kontraktowym. Prawo miejsca wykonania zostaje wówczas uwzględnione jako element stanu faktycznego, który pozwala ocenić, czy przesłanki takie zostały spełnione⁴².

W opisanych wcześniej przypadkach może wystąpić sytuacja, w której inne prawo niż statut kontraktowy dojdzie do głosu przy ocenie zdarzeń prowadzących do wygaśnięcia zobowiązania. Nie ulega jednak wątpliwości, że decyzja co do wystąpienia takiego skutku, w związku z określonym zdarzeniem, pozostawiona zostaje statutowi kontraktowemu. Nie można wykluczyć wówczas konieczności podejmowania zabiegów dostosowawczych, czy też dokonywania oceny ekwiwalentności pojęć pochodzących z dwóch różnych systemów prawnych⁴³.

2.6. Do wygaśnięcia zobowiązania może w niektórych przypadkach prowadzić upadłość jednej ze stron stosunku obligacyjnego. O wpływie ogłoszenia upadłości na istnienie zobowiązania rozstrzyga statut upadłościowy⁴⁴. Kwestię tę przesądza art. 20 konwencji, przewidujący priorytet szczególnych norm kolizyjnych zawartych w aktach wspólnotowych wobec

⁴² Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na dokładną analizę różnic między „braniem pod uwagę prawa państwa, w którym nastąpiło wykonanie”, a „stosowaniem” tego prawa. W tym zakresie zob. rozważania W. Popiołka: *Wykonanie zobowiązania umownego a prawo miejsca wykonania. Zagadnienia kolizyjnoprawne*. Katowice 1989, s. 93 i nast.

⁴³ O sposobach usuwania pojawiających się trudności zob. M. Pazdan: *Prawo...*, s. 81–83.

⁴⁴ Zob. w tym zakresie Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.Urz. UE L 160 z dnia 30 czerwca 2000 r. ze zm.).

jej postanowień⁴⁵. Po wejściu w życie Rozporządzenia 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego straciła na aktualności wcześniejsza dyskusja dotycząca wzajemnych relacji między statutem kontraktowym a statutem upadłościowym. Fakt umorzenia zobowiązania na podstawie przepisów tego rozporządzenia musi zostać przyjęty przez sąd orzekający niezależnie od tego, jakie jest stanowisko w tej kwestii przepisów statutu kontraktowego⁴⁶.

3. Wygaśnięcie zobowiązania w świetle rozporządzenia Rzym I — wzmianka

3.1. Prawo właściwe do oceny wygaśnięcia zobowiązania z umów zawartych po dniu 17 grudnia 2009 r. zostanie wskazane na podstawie postanowień rozporządzenia Rzym I⁴⁷. Reguły kolizyjne wynikające z konwencji będą zatem stosowane także po dniu wejścia w życie tego rozporządzenia, z tym że do umów zawartych do 17 grudnia 2009 r.⁴⁸

3.2. W rozporządzeniu Rzym I prawodawca wspólnotowy w art. 12 ust. 1 (d) powtórzył treść art. 10 ust. 1 (d) konwencji; poczynione wcześniej uwagi dotyczące wygaśnięcia zobowiązania na tle konwencji nie utracą zatem, w przeważającej mierze, aktualności także co do umów, dla których prawo właściwe zostanie wskazane na podstawie rozporządzenia Rzym I. Budzące wiele wątpliwości interpretacyjnych zagadnienie potrącenia doczekało się jednak odrębnej regulacji w art. 17 rozporządzenia Rzym I. Zgodnie z tym przepisem, „potrącenie, które nie zostało uzgodnione w drodze umowy stron, podlega prawu właściwemu dla wierzytelności, z której dokonywane jest potrącenie”.

⁴⁵ M. Wojewoda: *Zakres prawa...*, s. 370.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I). (Dz.Urz. UE L 177 z dnia 4 lipca 2008 r.).

⁴⁸ Por. art. 28 rozporządzenia Rzym I; zob. także M. Pazdan: *Prawo...*, s. 140.